

Het onderbouwen van een veroordeling met behulp van internet

Gezichtspunten voor het gebruiken van internetinformatie als een feit van algemene bekendheid

Prof.mr. L. Stevens

HR 29 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:522, *NJ* 2016/249, m.nt. P.A.M. Mevis

1 Inleiding

In deze annotatie ga ik in op wat het arrest van de Hoge Raad van 29 maart 2016, in samenhang met eerdere arresten over googelende rechters, de rechter leert over de grenzen van het gebruik van na het onderzoek ter zitting op het internet gevonden informatie. Dat een rechter bijvoorbeeld Google Maps raadpleegt om te verifiëren of een verkeerssituatie werkelijk is zoals de officier van justitie die schetst, lijkt in beginsel niet direct problematisch. Maar dat ligt al ingewikkelder als een rechter het internet afstruint omdat hij toch meer wil weten over een ingewikkeld onderwerp dat ter zitting aan de orde is gekomen, zoals de mogelijke gevolgen van een karate-trap tegen het hoofd, of, zoals in deze zaak, de al dan niet beschermde status van een exotisch plantje. Kan de rechter zomaar internetinformatie die niet is besproken met de andere procespartijen aan zijn oordeel ten grondslag leggen, en kan er wel van uit worden gegaan dat informatie betrouwbaar is? Het formuleren van voorwaarden voor het gebruik van (na de zitting gevonden) internetinformatie door de rechter is een betrekkelijk nieuwe uitdaging voor het strafprocesrecht. Het hierna te bespreken arrest is een volgende stap in die ontwikkeling.

2 De zaak bij het hof: een debat over een plant

Het hier te bespreken arrest begon met een debat over een plant. Dat debat leidt uiteindelijk tot een vraag voor de Hoge Raad over de wijze waarop de rechter het debat beslechtte: met behulp van het internet. Ik kom zodadelijk terug op wat daar problematisch aan was, eerst is enig inzicht in plant en debat vereist. De plant was de *Aloë capensis*, en het debat betrof de al dan niet beschermde status daarvan. Het debat werd gevoerd naar aanleiding van het meebrengen door de verdachte van een potje pillen – ‘Living bitters’ vanuit Ghana naar Nederland. *Aloë capensis* is een ingrediënt van ‘Living bitters’,¹ en daarom was volgens het Openbaar Ministerie de invoer van de pillen strafbaar. *Aloë capensis* staat namelijk op een lijst van beschermde plantensoorten. De verdediging stelde zich echter op het standpunt dat *Aloë capensis* hetzelfde is als *Aloë vera*, en *Aloë vera* is nu juist geen beschermde plantensoort. De invoer van de pillen was volgens de verdediging dus geen strafbaar feit. Voor het onderbouwen van dat standpunt maakte de verdediging gebruik van de kennis van een plantdeskundige en informatie van enkele websites over planten. Het hof komt echter tot de conclusie, op basis van een nadere studie van diezelfde websites ná het onderzoek ter zitting,² dat *Aloë capensis* wel degelijk een beschermde plantensoort

1 Voor de nieuwsgierigen onder de lezers: het gaat hier om pillen die – zo leid ik althans af uit de opgewekte berichten die gebruikers posten op het internet – een moeilijke stoelgang weer op gang helpen.

2 De argumentatie is weergegeven in r.o. 2.2.3 van

het arrest van de Hoge Raad. De redenering van het hof komt erop neer – en ik hoop dat ik het goed heb begrepen en opgeschreven – dat *Aloë capensis* hetzelfde is als *Aloë ferox*, althans een kruising van *Aloë ferox*, *Aloë Africana* Mill en *Aloë spicata* baker, wat dan – hoewel daar wel

aanwijzingen voor lijken te zijn – weer niet gelijk kan worden gesteld met *Aloë barbadensis*, welke soort weer een ‘heterotypische synoniem’ is van *Aloë vera*.

is en dat deze niet gelijk kan worden gesteld met de niet beschermde Aloë vera. Het hof veroordeelt de verdachte dan ook tot een geldboete van € 100 wegens het meermalen (het waren 30 pillen) overtreden van de Flora- en Faunawet.³ Het verweer van de verdediging verwerpt het hof ‘onder verwijzing naar na te noemen bronnen op het internet die uit dien hoofde als algemeen bekend worden verondersteld althans in elk geval in onderhavige procedure’.

3 De rechtsvraag bij de Hoge Raad

Wat in deze zaak knelt is dat het hof in zijn arrest bijna terloops meldt dat de verdediging bekend is met de informatie die ten grondslag ligt aan het oordeel van het hof over de strafbaarheid van de invoer – namelijk de informatie van de door de verdediging ter zitting ingebrachte websites⁴ – terwijl die informatie door het hof compleet anders wordt geïnterpreteerd op basis van een eigen onderzoek van de websites na de zitting. De verdediging gaat dan ook in cassatie met het argument dat het hof de informatie die het aan zijn oordeel ten grondslag legt ter zitting aan de orde had moeten stellen.⁵ Artikel 301 lid 4 Sv vereist immers dat belastende stukken tijdens de zitting aan de verdachte worden voorgehouden. De achtergrond van deze bepaling is dat de verdediging kennis moet kunnen nemen van het belastende bewijs, en daaraan gerelateerd, binnen het contradictoire strafgeding de mogelijkheid moet krijgen om zich over de belastende informatie uit te spreken.⁶ In de zienswijze van het hof was het evenwel logisch dat het de informatie niet aan de verdediging voorhield en niet besloot met dat doel het onderzoek ter zitting te heropenen. Het hof legde, zo laat de overweging waarin het verweer van de verdediging wordt verworpen zien, een feit van algemene bekendheid ten grondslag aan zijn beslissing. Binnen de context van een strafrechtelijke procedure zijn algemeen bekende feiten ‘gegevens die ieder van de rechtstreeks betrokkenen geacht moet worden te kennen of die hij zonder noemenswaardige moeite uit algemeen toegankelijke bronnen kan achterhalen’.⁷ De relevantie van feiten van algemene bekendheid is dat het onderbouwen van het bewezen verklaarde en het debat in de rechtszaal ergens moet stoppen: iets wat iedereen wel weet (Nederland ligt aan zee) hoeft niet nodeloos te worden onderbouwd en te worden bediscussieerd.⁸ Om die reden behoeven feiten van algemene bekendheid krachtens artikel 339 lid 2 Sv geen bewijs, en om die reden gaat artikel 301 lid 4 Sv niet op voor feiten van algemene bekendheid.

De moeilijkheid van het gebruik van algemeen bekende informatie ligt echter in het bepalen van wat ‘algemeen bekend’ of anders gezegd ‘voor iedereen waar’ is. Het is de rechter die dat bepaalt. Maar onder welke omstandigheden kan de rechter bepalen dat wat hij algemeen bekend veronderstelt redelijkerwijs ook ‘waar’ is voor de verdachte, en kan hij de verdachte dus veroordelen zonder die informatie aan hem voor te leggen of zonder deze vast te leggen in het vonnis? Bij het bepalen van wat een feit van algemene bekendheid is, beweegt de rechter zich aldus tussen twee uitersten: een zinloos debat over informatie waar iedereen bekend mee is en die niemand betwist, tegenover een Kafkaïaanse procedure waarin de verdachte wordt berecht en veroordeeld op basis van informatie die voor hem redelijkerwijs niet als bekende of onbetwiste waarheid geldt. In het huidige tijdsgewricht wordt het vinden van het evenwicht tussen die twee uitersten gecompliceerd door het bestaan van het internet. Met behulp van het internet kan de rechter ná het onderzoek ter zitting heel eenvoudig nog allerhande informatie opzoeken, en die informatie is ook voor de andere procesdeelnemers toegankelijk en in die zin ‘algemeen bekend’. Als dus tijdens het ‘raadkameren’ vragen opkomen die tijdens de zitting niet (voldoende) zijn geadresseerd, kan de rechter daar gemakkelijk wat meer informatie over verzamelen. Ook kan de rechter door de verdediging aangedragen informatie verifiëren en nader bestuderen. Dat gebeurde ook in deze zaak. Over het gebruiken van die informatie als feit van algemene bekendheid overweegt de Hoge Raad als volgt.

‘2.4. Het Hof heeft zijn bewijsvoering voor een belangrijk deel doen steunen op gegevens die het heeft ontleend aan “bronnen op het internet die uit dien hoofde als algemeen bekend worden verondersteld althans in elk geval in de onderhavige procedure”.

Voor zover in die overweging als oordeel van het Hof besloten ligt dat gegevens kunnen worden aangemerkt als van algemene bekendheid in de zin van art. 339, tweede lid, Sv op de enkele grond dat zij aan internetbronnen zijn ontleend, is dat oordeel onjuist. De enkele omstandigheid dat een bepaald gegeven aan openbare bronnen op het internet kan worden ontleend, brengt immers op zichzelf nog niet mee dat zo een gegeven daarom een feit of omstandigheid van algemene bekendheid is in de hier bedoelde zin. Overigens is het oordeel van het Hof dat de onderhavige gegevens kunnen worden aangemerkt als feiten of omstandigheden van algemene bekendheid ook niet zonder meer begrijpelijk. Bij dergelijke feiten of omstandigheden gaat het immers in de regel om gegevens die geen specialistische kennis veronderstellen en waarvan de juistheid redelijkerwijs niet voor betwisting vatbaar is.

Voor zover in voormelde overweging als oordeel van het Hof besloten ligt dat deze – door het Hof kennelijk na de terechtzitting op internet gevonden – gegevens in de onderhavige procedure bij de procesdeel-

3 Zie het arrest van het Hof Amsterdam, ECLI:NL:GHAMS:2014:1691. Ik ga ervan uit dat het hof heeft veroordeeld voor de overtredingsvariant van art. 2 WED jo. art. 13 Flora- en faunawet, nu in de tenlasteverklaring de term ‘opzettelijk’, die in de tenlastelegging wel te vinden is, is weggestrept. Wat daarmee echter niet rijmt, is dat het hof in zijn kwalificatie spreekt van ‘opzettelijke overtreding van artikel 13, eerste lid, van de Flora- en faunawet, meermalen gepleegd’. Het lijkt mij aannemelijker dat hier sprake is van een adminis-

tratieve vergissing bij het kwalificeren dan dat de opzettelijke variant bewezen is verklaard.

4 Het wordt uit het arrest niet helemaal duidelijk van welke websites het hof zijn informatie haalt en of dat exact dezelfde zijn als de door de verdediging naar voren gebrachte websites, maar het gaat er zelf van uit – en A-G Vegter doet dat ook – dat de internetbronnen bij de verdediging bekend zijn.

5 Zie r.o. 2.1 van het arrest.

6 Vergelijk r.o. 3.2.2 uit HR 11 januari 2011, ECLI:

NL:HR:2011:BP0291, *NJ* 2011/116, m.nt. P.A.M. Mevis. Zie ook B. de Wilde, *Stille getuigen*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 80-87.

7 HR 11 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0291, *NJ* 2011/116, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.2.1.

8 Vergelijk A.M. van Woensel, ‘Artikel 339’ (aant. 5), in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a. (red.), *Het Wetboek van Strafvordering*, Deventer: Kluwer (losbl.) (1997).

nemers bekend waren zodat deze gegevens niet ter terechtzitting ter sprake behoefden te zijn gebracht, is dat oordeel evenmin zonder meer begrijpelijk.

Uit een en ander vloeit bovendien rechtstreeks voort dat het Hof ten aanzien van deze voor het bewijs gebezigde gegevens het voorschrift van art. 301, vierde lid, Sv niet in acht heeft genomen.

2.5. Het middel is in zoverre terecht voorgesteld.’

4 De valkuilen voor de internettende rechter

Kwaliteit van de bron en aard van de informatie

Het eerste dat opvalt in de overwegingen van de Hoge Raad is dat hij voor de internettende rechter een algemene voorzichtigheidsnorm formuleert: niet alles wat op internet te vinden is, kan in een strafrechtelijke procedure als feit van algemene bekendheid gelden. Die overweging zou kunnen worden gezien als een aanvulling op dat deel van de definitie van feiten van algemene bekendheid (zie paragraaf 2) dat inhoudt dat het ook gaat om gegevens die ‘zonder noemenswaardige moeite uit algemeen toegankelijke bronnen kunnen worden achterhaald’. Dit deel van de definitie zou in het internettijdperk immers vrijwel betekenisloos worden als daar geen nadere voorwaarden aan zouden worden gesteld. Waar voor de komst van het internet informatie die gemakkelijk gevonden kon worden tamelijk beperkt was (denk aan informatie in een telefoonboek of een spoorboekje), is dankzij het internet over vrijwel elk onderwerp ongelooflijk veel informatie beschikbaar voor iedereen met een computer, tablet of smartphone. In die zin is alles wat op internet staat bij iedereen bekend. Maar juist die oneindigheid van beschikbare internetpagina's en gegevens uit de hele wereld maakt het veel moeilijker om informatie te interpreteren, om betrouwbare en bekende informatie te onderscheiden van onbetrouwbare en onbekende, en dus om te bepalen of er sprake is van een binnen een bepaald strafproces gedeelde waarheid.⁹

De algemene aanmaning tot voorzichtigheid met het internet sluit aan bij de meer concrete vingervijzing die de Hoge Raad aan de googelende rechter gaf in de *A.C.A.B.*-zaak. In die zaak veroordeelde het hof de verdachte voor belediging van een politieagent vanwege het dragen van een jas met daarop de letters *A.C.A.B.*, welke afkorting staat voor ‘All Cops are Bastards’. Mede op basis van het aantal internettreffers bij de zoekterm ‘*A.C.A.B.*’ in combinatie met ‘cop’ oordeelde het hof dat deze afkorting algemeen als beledigend bekend staat en dat de verdachte dus opzet had op het beledigen van de agent. Uit de overwegingen van de Hoge Raad in dat arrest kan worden afgeleid dat de rechter bij het gebruiken van internetinformatie als feit van algemene bekendheid moet letten op de kwaliteit van de internetpagina's, en zich ook moet afvra-

gen wat de waarde van de gegoogelde informatie is voor Nederland (het moet gaan om een feit dat in Nederland algemeen bekend is).¹⁰ Wat volgens het Chinese internet waar is, hoeft immers niet voor Nederland waar te zijn. Interessant is nu dat in de *Aloë capensis*-zaak geen enkele discussie bestond over de kwaliteit van de geraadpleegde internetpagina's. Het ging om aan internationale regelgeving gerelateerde pagina's over beschermde planten die ook door de deskundige werden geraadpleegd. De bron zelf was hier dus het probleem niet. Wat er in die bron gevonden werd echter wel. De op internet te vinden informatie over de *Aloë capensis* is namelijk voor meerdere uitleg vatbaar. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de e-mailwisseling tussen de verdediging en de deskundige. Volgens sommige bronnen zou *Aloë capensis* hetzelfde kunnen zijn als *Aloë vera* en de deskundige verklaart bovendien dat de naam *Aloë capensis* in geen enkele gangbare wetenschappelijke namenlijst is terug te vinden. Daarnaast laten de bewijsoverwegingen van het hof zelf goed zien hoe ondoorzichtig de naamgeving is van de verschillende soorten en subsoorten van de *Aloë*-familie.¹¹ Tegen deze achtergrond kan de overweging van de Hoge Raad worden begrepen waarin hij stelt dat een feit van algemene bekendheid doorgaans geen specialistische kennis veronderstelt en ook niet voor betwisting vatbaar is. Nu in deze zaak zelfs de deskundige er maar moeilijk uitkomt, en dat oordeel bovendien wordt betwist, is aan die voorwaarde niet voldaan.

Aandeel in de bewijsvoering

De onduidelijkheid die bestond over de beschermde status van de *Aloë capensis* is een belangrijk argument tegen het aannemen van die beschermde status als algemeen bekend. Maar aan de andere kant kan ook de vraag worden gesteld of er niet toch redelijkerwijs van uit kon worden gegaan dat de beschermde status aan de verdediging bekend was. Zoals in de aan het oordeel van de Hoge Raad contraire conclusie van de A-G naar voren komt waren de internetpagina's waar het hof zich op baseerde bekend bij de verdachte en haar deskundige. De verdediging had ze nota bene zelf ingebracht. Over de kwaliteit van de websites bestond bovendien geen enkele discussie.¹² Een interessante vraag is dus of deze omstandigheden voor de Hoge Raad geen gewicht in de schaal hebben gelegd, en of buiten de bestaande onduidelijkheid andere omstandigheden van de zaak nog invloed hebben gehad op het oordeel van de Hoge Raad. Een belangrijk aanvullend argument kan wellicht worden gevonden door in te zoomen op het onderdeel van de bewijsvoering dat het betwiste feit van algemene bekendheid onderbouwt. In de eerste alinea van rechtsoverweging 2.4 van de *Aloë capensis*-zaak overweegt de Hoge Raad dat ‘het hof (...) zijn bewijsvoering voor een belangrijk deel [heeft] doen steunen op gegevens

9 Dezelfde problematiek speelt ook in het civiele recht. Zie I. Giesen, *Asser Procesrecht 1 Beginselen van burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, nr. 315 met nadere verwijzingen.

10 Zie HR 11 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0291, NJ 2011/116, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.

11 Zie r.o. 2.2.3 van het arrest en mijn weergave in noot 3.

12 De A-G ging er overigens van uit dat de door het hof gebruikte internetpagina's en wat daarop te vinden was bij de verdediging en het Openbaar Ministerie bekend waren. Zie overweging 12 van

de conclusie en bijhorende voetnoot 2. De Hoge Raad lijkt hier echter niet van uit te gaan, zie de derde alinea van rechtsoverweging 2.4, waarin de Hoge Raad overweegt dat het bekend veronderstellen van de informatie niet begrijpelijk is nu het hof die informatie na de zitting vond.

die het heeft ontleend aan “bronnen op het internet (...)”. Het aandeel van het feit van algemene bekendheid in de bewijsvoering komt er in deze zaak inderdaad op neer dat met het aannemen van de beschermde status van de *Aloë capensis* (over de invoer zelf bestond geen discussie) het verwijtbaar handelen van de verdachte is gegeven. Het invoeren van de beschermde plant staat, bij een overtreding van ordeningswetgeving zoals deze, immers gelijk aan het verwijtbaar invoeren daarvan.¹³ Ten aanzien van deze veronderstelde verwijtbaarheid of wetenschap geldt echter wel het principe dat de verdachte een reële mogelijkheid moet hebben om hem te betwisten.¹⁴ Dat volgt uit het materieelrechtelijke schuldbeginsel – ‘geen strafrechtelijke aansprakelijkheid zonder schuld’ – en uit de procesrechtelijke garantie voor dat schuldbeginsel, de onschuldpresumptie van artikel 6 lid 2 EVRM.¹⁵ De onschuldpresumptie laat toe dat wordt gewerkt met presumpties van schuld, maar vereist tegelijkertijd dat die presumpties slechts binnen redelijke grenzen worden toegepast. Precies op dit principiële punt is het gebruik van feiten van algemene bekendheid voor het bewijs problematisch. Het gebruik van de algemeen bekende informatie over de *Aloë capensis* in deze zaak komt er immers uiteindelijk op neer dat de in de norm veronderstelde wetenschap van de verdachte die de verdachte in concreto moet kunnen weerleggen, aan die verdachte wordt toegerekend met een niet weerlegbare algemene waarheid over die wetenschap. Daar waar tegenspraak dus van wezenlijk belang is, wordt die tegenspraak categorisch uitgesloten.¹⁶

Wordt de *Aloë capensis*-zaak vergeleken met andere zaken dan zou dezelfde spanning tussen het vereiste van weerlegbare wetenschap en het toerekenen van niet weerlegbare wetenschap ook kunnen worden gezien in de *A.C.A.B.*-zaak.¹⁷ Op basis van gegevens op internet rekende het hof de verdachte in die zaak wetenschap toe over het beledigend karakter van de desbetreffende afkorting, en construeerde aldus het opzet van de verdachte. De verdachte – die juist aanvoerde dat beledigen niet zijn bedoeling was geweest – wordt daarmee voor een voldongen feit geplaatst. Omdat het internet zegt dat de afkorting beledigend is, ben jij je ervan bewust geweest dat je hebt beledigd, zo zegt het hof in wezen tegen de verdachte. Een heel andere rol speelt het feit van algemene bekendheid daarentegen in een zaak waarin het na de zitting googelende hof een alibi weerlegde en de Hoge Raad niet overging tot cassatie.¹⁸ In deze zaak had de verdediging ter zitting het (bewijs)verweer gevoerd dat de verdachte nooit de ten laste gelegde gewapende overval kon hebben gepleegd omdat het feitelijk onmogelijk was dat hij binnen

een bepaald tijdsbestek van zijn huis naar de overval en weer terug was gereisd (de verdachte stond onder elektro-nisch toezicht en er was precies geregistreerd hoe lang hij van huis was weggeweest). Het hof raadpleegde na de zitting drie routeplanners om te berekenen of de verdachte die reis inderdaad niet kon maken, kwam tot de conclusie dat het wel mogelijk was, en verwierp het verweer. De klacht in cassatie luidde dat het hof bij de verwerping van het verweer gebruik had gemaakt van gegevens die niet op de terechtzitting aan de orde waren geweest en ook geen deel uitmaakten van het dossier. De Hoge Raad zag echter geen probleem nu hij oordeelde dat het hof zich baseerde op feiten van algemene bekendheid.

5 Gezichtspunten voor de internettende rechter

Wat leert het voorgaande de internettende rechter over het gebruik van feiten van algemene bekendheid? Als de rechter na het onderzoek ter zitting nog een en ander wil uitzoeken op internet en vervolgens de gevonden informatie wil gebruiken in zijn oordeel, dan moet hij zich in de eerste plaats de vraag stellen of het gebruik van die gegevens als feit van algemene bekendheid inbreuk maakt op het uitgangspunt van tegenspraak. Wat een feit van algemene bekendheid is, is immers afhankelijk van de vraag of binnen een bepaalde context mensen dat feit als waar aannemen. Een feit van algemene bekendheid bestaat dus bij de gratie van afwezigheid van (een serieuze mate van) tegenspraak. Binnen het contradictoire strafproces betekent dit dat als informatie niet van algemene bekendheid is, hij ook onderwerp van het debat moet zijn en tegengesproken moet kunnen worden. Het beginsel van tegenspraak dat in het contradictoire strafproces fundamenteel is voor de (kwaliteit van de) waarheidsvinding is voor de rechter derhalve het centrale gezichtspunt op grond waarvan hij kan bepalen of internetgegevens die hij wil gebruiken, kunnen worden gezien als een feit van algemene bekendheid. De rechter maakt dus in wezen een keuze: bestempel ik deze informatie als feit van algemene bekendheid¹⁹ of organiseer ik tegenspraak?²⁰ Bij het maken van die keuze geeft de bestaande rechtspraak de rechter niet veel, maar wel enige houvast. Vooralsnog zie ik vijf (samenhangende) gezichtspunten die ook in de voorgaande bespreking naar voren zijn gekomen. Dit zijn de bekendheid van de internetbron, de betrouwbaarheid van de bron, de eenduidigheid van de gevonden informatie, de vereiste deskundigheid voor het interpreteren van de informatie, en het aandeel van het feit van algemene bekendheid in de bewijsvoering.

13 Zie J. de Hullu, *Materieel strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 225-226. De burger wordt geacht zich op de hoogte te stellen van de door de wetgever aangebrachte ordening in de maatschappij.

14 Bijvoorbeeld door een beroep op verontschuldigebare rechtsdwaling. Vergelijk De Hullu 2015, p. 212-214, 365-366.

15 De Hullu 2015, p. 213-214, L. Stevens, ‘Artikel 271’ (aant. 7.16), in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen

e.a. (red.), *Het Wetboek van Strafvordering*, Deventer: Kluwer (losbl.) (2008).

16 Een gerelateerd probleem is dat door het al te gemakkelijke gebruik van feiten van algemene bekendheid strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt verruimd. Zie L. Stevens, ‘De verleiding van feiten van algemene bekendheid’, *Delikt en Delinkwent* 2012, p. 72-76.

17 HR 11 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0291, NJ 2011/116, m.nt. P.A.M. Mevis.

18 HR 13 november 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB6374, NJ 2007/627.

19 Waarbij de rechter omwille van de controleerbaarheid van zijn beslissing in zijn uitspraak zal moeten aangeven dat hij gebruik heeft gemaakt van feiten van algemene bekendheid, welke dat zijn, en waar ze te vinden zijn.

20 Uiteraard kan de rechter ook beslissen om de informatie niet te gebruiken. Daarvoor kan hij ook de hierna te bespreken gezichtspunten gebruiken.

Wat betreft het eerste gezichtspunt, de bekendheid van de bron, geldt dat een feit van algemene bekendheid eerder aangenomen zal kunnen worden als net als in de hier besproken zaak internetbronnen door een van de procesdeelnemers zijn ingebracht. Daarbij geldt uiteraard wel dat vast moet staan dat anderstalige bronnen (het Engels in deze zaak werd kennelijk door alle partijen beheerst) voor iedereen te lezen zijn. Ten aanzien van websites die niet door partijen zijn ingebracht zal de rechter zich moeten afvragen of hij er redelijkerwijs van uit kan gaan dat vrijwel elke Nederlander ze wel eens raadpleegt. Zoals dat vroeger een telefoonboek of een spoorboekje waren, zijn dat nu sites als *routeplanner.nl*, *nu.nl* of *ns.nl*. De bekendheid van de bron hangt nauw samen met het tweede gezichtspunt, de betrouwbaarheid van de bron. Gaat het om een internetpagina van een betrouwbare overheid of organisatie of van een persoon een met bedenkelijke reputatie? In dat laatste geval ligt het minder voor de hand om informatie als ‘algemeen bekend’ te veronderstellen. Datzelfde geldt als informatie voor meerdere uitleg vatbaar is – gezichtspunt 3 – dan wel zo complex blijkt dat voor een goed begrip een deskundige moet worden ingeschakeld – gezichtspunt 4. Deze beide gezichtspunten, die in elkaars verlengde liggen, lijken met zoveel woorden naar voren te komen in de overweging van de Hoge Raad dat het bij feiten van algemene bekendheid in de regel gaat ‘om gegevens die geen specialistische kennis veronderstellen en waarvan de juistheid redelijkerwijs niet voor betwisting

vatbaar is.’ Het vijfde gezichtspunt, het aandeel van de internetinformatie in de bewijsvoering, is in paragraaf 4 uitgebreid aan de orde geweest. Wil de rechter een na de zitting gevonden gegeven gebruiken om aan de verdachte een zekere wetenschap toe te rekenen, dan zal hij eerder tegenspraak moeten organiseren dan wanneer het gaat om het onderbouwen van onderdelen van de bewijsvoering die niet de kern van de ten laste gelegde norm raken. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om de weerlegging van een alibi, het onderbouwen van de (on)betrouwbaarheid van de verklaring van een getuige,²¹ het bepalen van een plaatselijke verkeerssituatie of het bepalen van een afstand.²²

Ongetwijfeld zijn er ten aanzien van het laatste gezichtspunt nog andere categorieën te bedenken die meer en minder problematisch zijn. Op dit moment zijn er echter weinig zaken waarin de Hoge Raad een uitspraak heeft gedaan over het gebruik van feiten van algemene bekendheid door de internettende rechter.²³ Ik kan mij voorstellen dat dit er de komende jaren meer zullen worden en dat op basis daarvan ook de hier besproken gezichtspunten nader kunnen worden verfijnd en uitgebreid. Het internet vormt een ongekende bron van informatie, maar onder welke voorwaarden deze als ‘algemeen bekend’ gebruikt kan worden voor het bewijs is een leerstuk in ontwikkeling. Voor de rechter is het vooralsnog in ieder geval een punt waarop hij voorzichtig moet zijn, zoals de Hoge Raad hem in de centrale rechtsoverweging ook meegeeft. ■

²¹ Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle-Lelystad 25 juni 2009, ECLI:NL:RBZLY:2009:BI9955, Rb. Midden-Nederland 17 juni 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3263.

²² Zie bijvoorbeeld Rb. Noord-Holland 6 maart 2014, ECLI:NL:RBNHO:2014:1967.

²³ Ik ken er (met dank aan student-assistent Joyce Duin) welgeteld drie, namelijk de *Aloe capensis*-

zaak, en de ook in deze annotatie besproken *A.C.A.B.*-zaak en de *Routeplanner*-zaak.